

וגם תדבר על הדברים

שאל ליבם מדברים¹³⁰.

5. גיוון לשוני

דע והבן

שכדאי לגוון

ומדי פעם לשנות

בין הלשונות^{130*}.

130. נסח משפטים שיגרמו להתעניינותם של הלומדים. למשל: רבים אינם יודעים כלל בסיסי והוא... או: נגלה כעת עצה נפלאה בדוקה ומנוסה... יסוד גדול גילו לנו רבותינו... משפטים כאלו מושכים את לב הלומד להמשיך ולקרוא את הדברים.

ורצוי לכתוב משפטים אלו מיד בהתחלה. נביא שני קטעים לצורך הדוגמה: קטע א. רבים אינם יודעים כלל בסיסי, מתי יש להוסיף י' (לפני סיומת המילה) במילים כגון: 'עניינו', 'זמנו', 'ילדך', 'ילדכם', 'דברנו'. והכלל בזה הוא: במילים שנוסף בהן כינוי הקניין (סיומת של: כ, כן, נו) – מוסיפים י' כאשר מדובר בצורת רבים, אך בצורת יחיד אין מוסיפים י'. קטע ב. במילים שנוסף בהן כינוי הקניין (סיומת של: כ, כן, נו), יש לדעת מתי יש להוסיף י' לפני סיומת המילה. והכלל בזה הוא: כאשר מדובר בצורת רבים מוסיפים י', אך בצורת יחיד אין מוסיפים י'. ונפק"מ במילים כגון: 'עניינו', 'זמנו', 'ילדך', 'ילדכם', 'דברנו'. ורבים אינם יודעים כלל זה.

קטע א' הוא המומלץ, משום שההתחלה בנוסח: רבים אינם יודעים כלל בסיסי... מושכת את לב הלומד להמשיך לקרוא ולראות במה הדברים אמורים. כמו־כן, גם הדברים שבאים מיד: במילים כגון: עניינו, זמנו... מושכים את ליבו, כי פעמים רבות הוא כותב בעצמו מילים אלו, ומעניין אותו כיצד באמת יש לכותבן (לכן אפשר גם להתחיל את הקטע כך: איך כותבים, זמנו או זמנינו, עניינו או עניינינו?).

ולעומת־זאת, כשמתחילים ב"כינוי הקניין", לב הלומד אינו נמשך כל־כך להמשיך לקרוא, כי המושג הזה בד"כ אינו מוכר לו והוא אינו מרגיש שייכות לעניין.

[ידוע המעשה המובא במדרש (ויקרא רבה פט"ז וילקוט שמעוני תהלים נב תשסז) ברוכל אחד שהכריז 'מי רוצה לקנות סם חיים', והבריות נדחקו עליו לקנות ממנו. ולבסוף ביאר דבריו שכוונתו לעניין שמירת הלשון. והרי לנו דוגמה, שעל מנת למשוך את לב הבריות יש להשתמש במשפטים שידברו אל ליבם].

*130. חזרה על אותה לשון עלולה לפגוע בזרימה של הדברים. כדי ליצור תחושה מעניינת, רצוי לגוון בלשונות.

6. לפרט מעט בהפניות, הכותרות ובמפתחות

ההפניות הכותרות והמפתחות
יהיו מנוסחות
בדרך קצרה
אך קולעת למטרה,
לא כדאי
לקצר בהן מדי
במילים עמומות
סתומות וחתומות
אלא יש לנסח בפירוט־מה
ובלא הגזמה,
כך יימשך לב המעיינים
ללמוד את הדברים בפנים¹³¹.

דוגמאות: ובפירושו לאבות פירש... במקום "פירש" עדיף: "ביאר". יש לפרש עפ"י מה שפירשו המפרשים... עדיף: יש לבאר עפ"י מה שכתבו המפרשים... צחוק בא מחמת שמחה שבאה בהפתעה. במקום "שבאה" עדיף: "שהגיעה" (לחילופין, אפשר לנקוט "נובע מ" במקום "בא מחמת").
כאן מבואר שהעובד מיראה עושה רק את המינימום ואילו העובד מאהבה מוסיף על החיוב, ואילו במקום אחר מבואר... במקום ה"ואילו" השני עדיף "ולעומת זאת".
דוגמה לגיוון הלשון "בפרט": סגולת התורה לטהר את האדם, בפרט תורת הקבלה, ובייחוד הזוהר, וביותר תיקוני הזוהר.
דוגמה לגיוון הלשון "קל וחומר": והלא דברים קל וחומר - אם העובר על איסור דרבנן מתחייב בנפשו, כל שכן העובר על איסור דאורייתא, ועל אחת כמה וכמה מחטיאי הרבים. אין לכתוב: צריך ביאור, מדוע... והביאור הוא / ויש לבאר, ש... אלא יש לנסח כך: צריך להבין, מדוע... והביאור הוא / ויש לבאר, ש... על דרך זו במקום: יש להבין... ועוד יש להבין... ועוד יש להבין... עדיף לנקוט: יש להבין... וגם תמוה... ועוד צריך ביאור... כך במקום: יש לומר... ועוד יש לומר... מומלץ: יש לומר... ועוד אפשר ליישב...
ועל זו הדרך בציטוטי פסוקים, במקום לנקוט: כמו שכתוב... וכמו שכתוב... וכמו שכתוב... מומלץ למשל: כמו שכתוב... וכאמור... וכן הוא אומר...
131. את ההפניות ("עיין"), הכותרות והמפתחות יש לנסח אמנם בדרך קצרה, אך לא קצרה מדי.